

7.3.2018

WTDno-2018-192

YHDENVERTAISUUS

VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUODÁÁITTARDEADDJI

Opetus- ja kulttuuriministeriö

kirjaamo@minedu.filukiouudistus@minedu.fi

OKM/41/010/2017

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi lukiolaiksi ja laiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausuu asiassa oma-aloitteisesti ja kommentoi lukiokoulutusta myös lakiesitysluonnosta yleisemmällä tasolla.

Lukiolakiuudistuksen tavoitteita ovat esitöiden mukaan muun muassa, että koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrä on vähentynyt, että koulutuksen keskeyttäneiden määrä on laskenut ja että koulutuksen ja työelämän välinen vuorovaikutus on lisääntynyt. Esityksellä pyritään lisäämään lukiolaisten hyvinvointia ja vähentämään opiskelijoiden kokemaa uupumusta ja negatiivisia tuntemuksia lukio-opiskelua kohtaan. Tavoitteena on myös vähentää lukio-opintojen jälkeisiä välivuolia, helpottaa siirtymistä korkea-asteelle ja parantaa edellytyksiä korkeakouluopintoihin kiinnittymisessä ja opinnoissa menestymisessä.

Tavoitteet ovat kannatettavia. Niiden tehokkaaksi edistämiseksi on olennaista arvioida uudistuksen vaikutukset opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen ottaen huomioon huomioiden erityisesti eri vähemmistöihin kuuluvat opiskelijat sekä vammaiset ja pitkäaikaissairaat opiskelijat. Avainasemassa on esimerkiksi opetushenkilökunnan ja oppilashuollon yhdenvertaisuusosaaminen. Lakiluonnos ei sisällä yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia. Tämän takia riskinä on, että uusi lukiolaki parantaa lähinnä jo valmiiksi hyvässä asemassa olevien opiskelijoiden opintoedellytyksiä.

Eri vähemmistöihin kuuluvilla henkilöillä on tilastollisesti koko väestöä suurempi todennäköisyys jäädä koulutuksen ja/tai työelämän ulkopuolelle. Esimerkiksi romanien ja joidenkin maahanmuuttajaryhmien työllisyysaste ja osallistuminen korkeakoulutukseen ovat koko väestöä matalampia. Opiskelijan alkuperä tai esimerkiksi vammaisuus voivat vaikuttaa hänen mahdollisuuksiinsa saada työ- ja harjoittelupaikkoja. Oppilaitokset voivat omilla työelämäyhteyksillään edistää työnantajien ymmärrystä opiskelijoiden moninaisuudesta.

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämiseen tai opintojen keskeyttämiseen vaikuttavat myös syrjintäkokemukset. Vähemmistöstressi lisää uupumisen riskiä. Tutkimusten mukaan

esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla opiskelijoilla on kaikkia opiskelijoita useammin häirintä- ja syrjintäkokemuksia oppilaitoksissa.

Esityksessä korostuu kodin ja koulun yhteistyö. Myös tällä osa-alueella on tunnistettava opiskelijoiden ja heidän perheidensä moninaisuus. Osalla huoltajista on heikommät valmiudet tukea lastaan esimerkiksi huoltajien puutteellisen suomen tai ruotsin kielen taidon vuoksi tai siksi, että huoltaja ei ole itse käynyt suomalaista koulujärjestelmää. Huoltajien osallistumista oppilaitoksen toimintaan voi vaikeuttaa myös tilojen esteellisyys. Oppilaitosten on panostettava huoltajien tosiasiallisen osallistumisen yhdenvertaiseen toteutumiseen. Lukioiässä opiskelijat ovat jo varsin itsenäisiä. Oppilaitoksen pitää tukea opiskelijaa silloinkin, kun hän ei saa tukea kotoa esimerkiksi seksuaaliselle suuntautumiselleen. Sen tulee huolehtia, että jokainen opiskelija saa opetussuunnitelman mukaista opetusta riippumatta huoltajien mielipiteestä.

Opetusmateriaalit ovat keskeinen arvoja ja normeja viestivä kokonaisuus oppilaitoksissa. Samat materiaalit ovat usein käytössä vuosien ajan. Ajantasaiset, ihmisten moninaisuuden huomioon ottavat opetusmateriaalit parantavat opetuksen laatua.

Saamelaisten opiskelijoiden tulee olla mahdollista suorittaa koko ylioppilastutkinto pohjois-saamen, kolttasaamen tai inarinsaamen kielellä.

Saamen kielen sijasta tulee viitata erikseen pohjois-saamen, kolttasaamen ja inarinsaamen kieliin opetus- ja tutkintokieliä. Äidinkielen sijasta on suositeltavaa käyttää termiä suomen kielen opetus tai ruotsin kielen opetus silloin, kun tarkoitetaan kotimaisten kielten opetusta eikä opiskelijan oman äidinkielen opetusta.

Lausunnon keskeinen sisältö

Hallituksen esityksen esitöihin tulee sisällyttää arvio uudistuksen vaikutuksista yhdenvertaisuuteen. Lain tarkoituksypykälään tulee kirjata lukiolaisten yhdenvertaisuuden edistäminen sekä esteettömän ja saavutettavan opiskelu ympäristön turvaaminen.

Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa oppilaitoksia toteuttamaan vammaisen opiskelijan tarvitsemät kohtuulliset mukautukset. Tarve voi johtua muustakin kuin oppimisvaikeuksista. Esitöissä tulisi viitata YK:n sopimukseen vammaisten henkilöiden oikeuksista.

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskelu ympäristöön. Ennaltaehkäisevät toimet, kuten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokasvatus, ovat olennaisia keinoja vähentää häirintää, kiusaamista ja syrjintää. Oppilaitoksilla on yhdenvertaisuuslain mukaan velvoite edistää yhdenvertaisuutta ja laatia yhdenvertaisuussuunnitelma.

Esitöissä tulisi tunnistaa eri vähemmistöihin kuuluvien opiskelijoiden kohonnut riski uupua sekä ne toimet, joita heidän tukemisensa edellyttää; esimerkiksi opiskelu huollon sekä opetus- ja ohjaushenkilökunnan riittävä yhdenvertaisuusosaaminen.

Lukion tuntijaossa on varmistettava uskonnon- ja vakaumuksenvapauden toteutuminen. Lukiolaisen tulisi iästään riippumatta voida aina valita, osallistuuko hän uskonnon vai elämäntiedon opetukseen.

Saamelaisen henkilön tulee olla mahdollista suorittaa koko ylioppilastutkinto pohjois-saamen, kolttasaamen tai inarinsaamen kielellä.

Kodin ja koulun yhteistyössä on otettava huomioon perheiden moninaisuus.

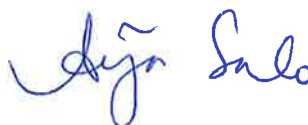
Uudistuksesta olisi tullut pyytää lausuntoa yhdenvertaisuusvaltuutetulta.

Toimistopäällikkö

Rainer Hiltunen

(yhdenvertaisuusvaltuutetun sijaisena)

Aija Salo

Ylitarkastaja

